

Kórustörténelem

A város élő organizmus. Történelme a nagypolitika része, de sajátosságai, genetikus kódja eredeti színezetet, különleges karaktert adhat. Szeged újkori története egyszerre az itt élő és egymást váltó generációk stafétája, de eszmék, szellemi értékek, művelődési, művészeti eszmények íve is. S ennek a szellemi-művészi vonulatnak szerves alkotórésze a kóruséneklés, melynek kezdetei 125 esztendőre nyúlnak vissza.

Nyírsznai Gusztáv, a népszerű vársárhelyi dalszerző 1863-ban cikket írt a Szegedi Híradóban *Néhány szó zenedek és zeneegyletek felállításáról* címmel. Nem ez volt az első dalárdapróbálkozás a városban. Mint Erdős Jánosnak a jubileumra megjelent kis kötetéből megtudhatjuk, igen fellelkesítette a szegedieket az 1830-as években a városban raboskodó olasz foglyok férfikara, a bemutatott misztérium- és passiójátékok. Alkalmi énekkar már megszólt az 1834-ben alapított *Hangászai Pártfogó Egyesület* bemutatóin is. A dalárdamozgalom mégis az 1860-as években indult virágzásnak, amikor enyhült az 1848-49-es forradalom és szabadságharcot követő politikai nyomás, ismét engedélyezték egyletek, egyesületek alapítását. Ezeknek sorában talán legerőteljesebbek, legnagyobb hagyományt teremtők a dalos egyletek, dalárdák lettek. A fent említett cikk buzdította fel a jeles szegedi pékmestert, *Hánki M. Edét* — aki zeneileg pallérozott férfiúnak számított, szokásos európai vándorútján is többet muzsikált színházi zenekarokban, mint amennyi időt pékműhelyekben töltött —, hogy 1863 őszén 16 dalolni vágyó iparostársa nevében fölterjessze az előjárásához az alakítandó hangász egyesület alapszabályát. A *Szegedi Dalárda* nem sokára fel is lépett egy szerenádesten. Ettől

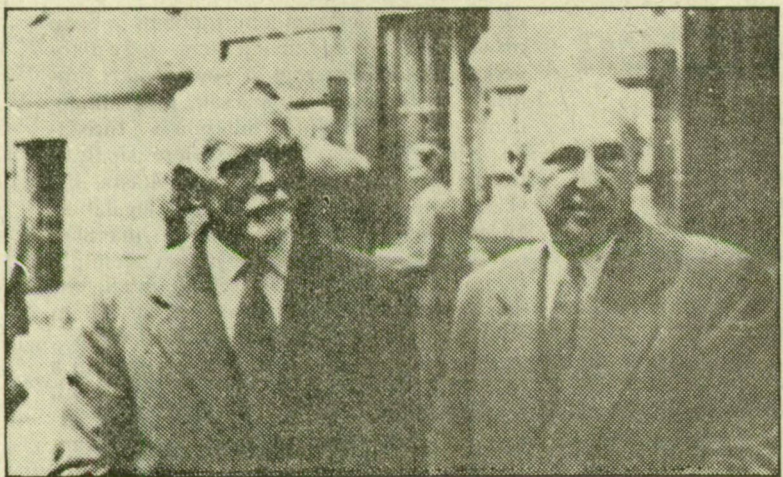
számítandó a rendszeres és szervezett kórusélet Szegeden.

Érdekesség, hogy a politika akkor is árnyékot vetett a kultúrára, a személyes torzsalkodások velejárói voltak az énekkari mozgalomnak is. Így esett meg, hogy a dalárdaalapító, a 48-as eszméket valló és hirdető Hánki kénytelen volt kilépni az általa alapított egyletből, s létrehozta 1868-ban a *Szegedi Polgári Dalárdát*. A múzeum őrzi ennek az egyesületnek különös bélyegzőjét, melyen az 1868-as dátum utolsó számát – valószínűleg bicskával – hármásra formálták, mintegy jelezve az eredeti indulás dátumát, és felvállalva a folytonosságot is. Újabb konfliktust jelentett, hogy a régi egylet nem adta át a zászlót az újonnan alakultaknak, akik részt kívántak venni a debreceni országos dalostalálkozóon.

Ez a tény jelzi, hogy az országban rendre-másra jötték létre az énekkarok, dalos egyletek, s rendszeressé váltak hosszú évtizedeken keresztül az országos dalostalálkozók, ahol egyenruhákban, zászlók alatt, jelvényekkel vonultak fel, vettek részt a versenyeken és koncerteken a dalosok. Érdekeség, hogy annak idején kizárólag férfiak lehettek tagjai dalárdának, és meghatározta stílusukat, repertoárjukat, hangzásukat is. Csak a századforduló követően, Szegeden előszörban *Király-Könt*

Régen nagy divat volt, hogy a dalárdák jeles alkalmakkor megörökítették magukat zászlajuk társaságában. A helyi fényképésmesterek csoportképeit a Móra Ferenc Múzeum helytörténeti gyűjteménye őrzi

Kodály Zoltán vendéglátójával, Szeghy Endrével a Kárázsházánál. Ekkor írta a Mester a Molnár Anna kottájára: „Dr. Szeghy Endrének, 1953. május 30-ának, az eddig hallott legszebb előadásnak emlékére — Kodály Zoltán”

A város kórustörténete a hangversenyekre invitáló plakátok során is végigkísérhető.

Három dokumentum, három falragasz 1935-ből, 1955-ből és 1957-ből

Péter munkássága nyomán egyesítették alkalmanként a frissen alapított női kórusokat a férfikarokkal.

A kóruskultúra akkoriban képes volt megmozgatni az egész várost. Szeged volt a házigazdája az 1876-os országos dalostalálkozóknak. *Dugonics András* szobrának avatónapságán — melynek javára késsel azelőtt helyversenyt is rendeztek — *Erkel Ferenc* vezényletével énekeltek a Himnusz-t. A találkozóra, 32 dalára 600 énekes jött Szegedre, a rendezvény céljára a vár előtti sétányon 2000 főt befogadó dalszarnokot építettek, melyet később nyári színházként kívántak hasznosítani. Az egyik legemlékeztetesebb szegedi program dátuma 1927. A huszonegyedik országos találkozóra 112 énekes hat ezer dalosa érkezett. „Hatezer dalostól hängös Ujság” — írta a Hétfői Rendkívüli Újság. „A magyar dal Szegedi diadalünnepe” — ez volt a Szegedi Új Nemzedék vastagbetűs címe. Az állomástól felvirágzott úton, diadal-kapu alatt érkeztek a dalosok, a díszemlévény körül koszorús lányok várták a zászlókat, a versenyek több helyszínen zajlottak, a záróünnepségen, az újszegedi SZAK-pályán hat ezer dalos énekelte az összkari műveket. Ekkor volt először rádióközvetítés Szegedről. Mikor a sok ezer tömeg hazafelé tartott, a híd megmozdult alattuk, alog lehetett a pánikot mecsakadálvozní.

A század újdonsága, hogy a polgári dalárdák mellett *fel nőttek* a *munkásénekek*, melynek tagjai jórészt szervezett munkások voltak, s műsoraikról nem hiányoztak a proletársorsot, a szegény emberek életét bemutató művek sem. A harmincas években a kóruséletben is *egyre erősebben visszhangoztak Bartók és Kodály dalai*. A város kezdeményezője volt az Énekelő Ifjúság hangversenysorozatoknak.

A felszabadulást követően két tendencia érvényesült Szeged körüslétében. Résztart az iskolai kórusok elszaporodása, másrészt a minőségi munka előtérbe kerülése. Voltak a kórusmozgalomnak hullámvölgyei is, de a működő énekarok mindig képesek voltak megőrizni és átmenteni a közös éneklés semmivel sem hasonlítható örömet és a minőségi munka becsületét, érvényességét. Fesztiválok, versenyek, baráti találkozók, ünnepi koncertek sokasága bizonyította, hogy a város kulturális zsféréjának egyik meghatározó értéke a kórusélet, s túljutva hírlüknevük a körtöltésen, ország-világ előtt rangot szereztek önmaguknak és Szegednek, elismerést a magyar énekkari kultúrának. A mai helyzet jellemzésére néhány adat: tízennegy felnőttkórus működik a városban, az Éneklő Ifjúság ez évi hangversenyein harminckét iskolai énekkar lépett fel. 1987 fénves időszak volt a kórusoknak: Belgiumtól Olaszországig, Lengyelországtól Svájcig 15 nemzetközi fesztivál-díjat hoztak haza.

ORSZÁGOS FILHARMÓNIA

A SZEGEDI BARTÓK BÉLA
SZIMFONIKUS ZENEKAR

3. bérlet

HANGVERSENYE

a Nemzeti Színházban
1987. június 18-án, vasárnap este 8 óráig szabadon
Munkácsy

1978 VIKTOR

321 VINTAGE

Közzététel:
ZEGEDI KODÁLY KÖNYV

Bezeichnung: **LEBENSZEIT**

Moldova Stalder	Mervith Lenzle
------------------------	-----------------------

Beethoven: II. és IX. szimfónia

om falragasz 1935-ből.

BÍSZTRAY ÁDÁM

Csak annyi időt

Csak annyi időt hagyj,
kéltni lássam a Napot,
felszálló ködökben tisztulni
nyársfám járásis templomát,
csak annyi időt,
míg sötét bójám a vetésben
futó hullámból fölmerül,
nyári erdőn a déli sugarat
vércse nyitott szárnya szűtálja rám,
csak annyi még,
feljussak a hegyre,
hol ritka tölgyesem alatt
egy forrás bugyog örökké,
s hadd fűtőöröszek magamban –

kérve lassú reggelt.

BORVENDÉG BÉLÁT KÉRDEZTÜK

A tisztesség útleveléről, a lelkiismeret iránytűjéről

Néhány héttel ezelőtt háromrészes sorozatban számolt be lapunk olvasói-
nak az elmúlt évben szerzett szakmai tapasztalatairól Borvendég Béla, a
Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke, a Délterv igazgatóhelyet-
tese. Az itt következő interjú készítője – Pálffy Katalin – a cikksorozat
olvasván fogalmazta meg a beszélgetést bevezető kérdését.

— Jó néhány országban járt, többen az ottani építésszak szövetségének közgyűlésén is. Élmenybeszámolójából kiderült, hogy a szakma társadalmi megbecsültsége mintha előrébb tartana — másutt... Amit például az is jelez, ki képviselte a politikai, állami irányítást és közgyűléseken, és ki a hazain...

— Ennél sokkal fontosabbnak érzem azt a feladatot, mely egy negyedszázad után ismét lehetővé tette, hogy építészeti munkásságot a legmagasabb művészeti elismerés, a Kossuth díj fémjelessen. Ezt azért tekintem mérföldkőnek, mert szövetségünk a legutolsó, másfél évvel ezelőtti közgyűlésen azt a feladatot adta vezetésének, hogy igyekezzék kapcsolódni azokhoz a kedvező jelenségekhez, melyek az építészet megítélésében már akkor kibontakozóban voltak. A tendenciát jelzik például a városvédő-szépítő megmozdulások, vagy az, hogy az építészet ma széles körben beszédtema Magyarországon. Ez a közfigyelem kedvező előjel, ígéretes lehetőség. Még akkor is jó dolog, ha olykor fülsértő vélekedések is hangot kapnak. Mert bizony — és erről a mi április 8-án tartott közgyűlésünk elnöki beszámolójában is szóltam — csikorog a szó, amikor az építésre csak azért szórják a sarat, mert a dolgok valódi néven nevezése már kurázst kívánna, ami, mint tudjuk, még gyakran elpárolog, ha melegebbre fordul a helyzet... Azt sem öröm hallgatni, amikor maguk az építészek adnak, sőt, rendelnek egymásnak macskazenét, feledvén a méltányos tolerancia szükségességét. De mert az építészet mindig is publikus műfaj volt; okosan és méltósággal állnunk kell a bírálatot, s tisztelnünk minden véleményét, mely a tisztesség útjével közlekedik.

— Másfél éve kapott feladatokat említett, s gondolom — bár erről az országos napilapok meglehetősen szákszavúan adtak hírt — a közgyűlésen részletesen számot kellett adnia a vezetésnek munkájáról.

— Mi természetesen nem ünnepnapokban gondolkodunk, amikor az építészeti alkotó munka reális megítéléséért harcolunk, hanem minden olyan kolléga hétköznapi elismertetéséért, aki ezt a szakmát tisztességgel és becsülettel műveli. Vagy művelné. Ha alkotó munkájának méltósága nem csorbult volna, ha az elmúlt negyedszázad építészeti veriklijében szerzett rossz beidegződéseit gyorsan elvethetné, ha visszakaphatná ez a szakma az elvesztett azonosságátudatát. Nem tudja igazán, hol a felelősségének a határa, s hol többet, hol jóval kevesebbet vállal föl a reálisnál. (Olykor pedig építészeti ténnyé alakul produkálva próbálja magáról ledobni a hámot.) Adott esetben pellengérré állítják — ld. lakótelepek —, ugyanakkor naponta kerül szembe ma is elhamarkodott dilettáns döntésekkel, amiknek ki van szolgáltatva a ma már kialakulóban lévő versenyhelyzet miatt. Azaz: saját lelkiismeretének iránytűjét naponta teszik próbára a gazdasági-társadalmi környezet mágnese viharai.

— Innentől kezdve a kérdés nem pusztán etikai, hanem a megélhetést is érinti...

— Hadd erősítsem meg két konkrét szituáció összevetésével. A tervpá-

lyázati rendszer betartható szabályai, az elszámoltatható döntnökök és a kötelező nyíltság kizárják a „földalatti” döntések lehetőségét. Ám pályázni annyi, mint előadni egy szabadon választott gyakorlatot. Ezzel szemben részt venni a versenyeztetésben – létkényszer a tervezőszervezetek számára, miközben az elbírálók építészeti felkészültségét senki sem kéri számon, döntéseikért gyakorlatilag nem felelősek. Ha már most feltételeznénk is e döntések tisztaságát – ami lovagiasan szemellenzős feltételezés! –, akkor sem hagyható szó nélkül: a tragikomikusan olcsó hazai árakon is sok tízmilliónyi forint megy kárba. Olyan értékek, melyeket a tervezővállalatok legtehetségesebb munkatársaiktól préselnek ki.

– Vitatnák az építető döntési szabadságát?

— Ellenkezőleg! Felelősségének kiteljesítését sürgetjük, amikor számon kérhető szabályokat, hozzáértő és nyilvánossággal hitelesített bírálatot követünk. És sürgősen meg kell oldani a versenytervek finanszírozását! A társadalomnak garanciát kell kapnia, hogy a közösség pénzéért való értékek jönnek létre. Új intézményes kereteket keresünk tehát. A szövetség már 7-8 évvel ezelőtt hivatalos formában is fölvetette valamiféle kamara létrehozásának gondolatát, de akkor még csörömpölő „nem” volt rá a válasz. A heves reakció azt sugallta, hogy a kamarai funkció mákkor érezhető hiányát más úton-módon váltsuk ki. Abban az időben vettük elő a tervezői jogosultság kérdését, a tervezői versennyel, az építészeti minőség védelmével összefüggő problémákat, a tervezés díjazásának korszerűsítését. Olyan ügyeket tehát, melyek jellegzetesen kamarai hatáskörbe tartoznának. A szövetség efféle jogosultságát egyébként már az 1982-ben elfogadott, módosított alapszabály is megfogalmazta; kereteit pedig előbb az Alkotói Tanács, később az Alkotói Műhely létrehozása teremtette meg. Ez utóbbi feladatkörre, munkatílusra most van kialakulóban. Ám szerepe már valóságos, amit az idei Ybl-díjak odaítélésének előkészítése is igazol. Úgy látjuk tehát, hogy az Építész Kamara létrejöttének a korszerűsített szövetség koncepciójához kell kapcsolódnia — ezt sugallja a tapasztalat. A megvalósítás lehetősége pedig a politikai intézményrendszer reformjára vonatkozó elhatározások gyakorlati próbája lesz.